

PTICE ZA LOV KAO POKLON DUBROVAČKE REPUBLIKE
VLADARU NAPULJA

I

Veze koje je Dubrovnik učvrstio s južnom Italijom, naročito s Napuljem i Sicilijom, a preko tih zemalja sa Španjolskom, bile su od velike važnosti za dubrovačku pomorsku trgovinu po Mediteranu. Već u XIV stoljeću imao je Dubrovnik privilegije napuljskih kraljeva. Prvi takav privilegij potječe od napuljskog kralja Karla III iz 1382. g., kojim dopušta Dubrovčanima da mogu između napuljskih podanika izabrati sebi konzula sa svim pravima koja imaju konzuli Venecije i Genove. Važan je privilegij kraljice Ivane II (1429. g.) u pogledu dubrovačkih konzulata na Siciliji i u Napulju. Stečene povlastice potvrdio je kasnije napuljski kralj Ferdinand I, (1458. do 1494. g.) koji je izdao Dubrovčanima i mnoštvo novih privilegija i time proširio njihove ranije povlastice, naročito u pogledu izvoza raznih prehrambenih artikala za podmirenje dubrovačkih potreba. Kralj Ferdinand I pokazao je veliku naklonost prema Dubrovčanima, time što je 1481. g. naredio svojim službenicima i državljanima da s Dubrovčanima uvijek i svugdje postupaju kao s Mlečanima, te što je 1485. g. oslobodio dubrovačke brodove plaćanja lučkih taksa. Nasljednik kralja Ferdinanda potvrdio je 1498. g. ranije dubrovačke privilegije u napuljskoj državi, a dubrovačkim konzulima dozvolio presuđivanje ne samo građanskih sporova među Dubrovčanima, kao što je to do tada bilo, već i krivičnih. Početkom XVI stoljeća Napuljska je država došla pod španjolsku vlast, koja je njom vladala preko svog vice-kralja, sve do 1734. g. Kralj Ferdinand II, kao vladar Napulja i Sicilije, potvrdio je 1507. g. sve ranije privilegije Dubrovnika. Najvažnija je, svakako, ona po kojoj su Dubrovčani sva prava stečena u Napulju i Siciliji mogli uživati i u svim drugim njegovim zemljama. Time je Dubrovnik postigao veliki političko-ekonomski uspjeh, osiguravši miran i siguran razvoj svoje pomorske trgovine kao i rad konzula, ne samo u Na-

pulju nego i po cijelom zapadnom dijelu Mediterana. Španjolski kralj Karlo V, vladar tada najveće države na Zapadu, potvrdio je 1534. g. sva ranija prava Dubrovčana u svojim zemljama, zabranivši bilo kakve represalije protiv dubrovačkih građana. Ovaj je španjolski kralj već ranije (1523. g.) udijelio Dubrovčanima pravo izvoza žita i pšenice iz Napulja i Sicilije u Dubrovnik. Tako je Napulj, sa Sicilijom i Apulijom, za vrijeme španjolske vladavine postao žitnicom Dubrovačke Republike, a dubrovački su konzuli imali u Napulju i ostalim španjolskim zemljama sva ranije stečena prava. Kad se Napulj odijelio od Španjolske (1734. g.) i ušao u sastav Kraljevstva Dviju Sicilija, Dubrovčani su ostali i dalje s tom zemljom u prisnim političkim i ekonomskim odnosima. Dubrovnik je i nadalje, sve do ulaska Francuza u Napulj (1806. g.), uvezio žito i razne druge proizvode iz Napulja, dovozeći svojim brodovima razne balkanske proizvode (kože, vosak i tome slično) u luke Napuljske kraljevine.¹

Dubrovački su Španjolsku s Napuljem smatrali svojom zaštitnicom, pa je s tim povezano i postojanje napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku. Neposredno poslije velikog potresa (1667. g.) Dubrovačka se Republika našla pred problemom očuvanja svoje političke samostalnosti. Pored nastojanja Venecije da uništi dubrovačku samostalnost, opasnost je došla i iz Turske. Strahujući da će Turci provaliti u Dubrovnik i uništiti njegovu slobodu, dubrovačka je vlada zatražila od Španjolske (početkom 1678. g.), pod čijom se dominacijom tada nalazio i Napulj, da joj pošalje jednog vrijednog oficira za vojnog starješinu, koji će biti sposoban u slučaju potrebe organizirati obranu Dubrovnika. Sredinom iste godine španjolski je kralj ovlastio vice-kralja Napulja da u tom cilju odredi i uputi pogodnu osobu u Dubrovnik. Pored osobe koja je imala vršiti ulogu nadzornika dubrovačkih oružanih snaga, Napulj je uputio privremeno u Dubrovnik i jednog inženjera, kao i 12 artiljeraca, zatim pomoć u pšenici, drvu, te vojnu pomoć od 100 mjera puščanog praha, konopa, olova za puščana zrna i 500 pušaka. Položaj vojnog starješine (tzv. guvernera oružja) upućenog iz Napulja zadržao se i poslije prestanka

¹ *Privilegia*, 9, str. 1—9 («Repertorio de privilegi concessi à la Republica in Napoli, Sicilia, ab a. 1429 usq. ad a. 1600»). Historijski arhiv u Dubrovniku kao i sve ostale arhivske bilješke za ovaj rad; *J. Tadić*, Španija i Dubrovnik u XVII veku, Beograd 1932. g., str. 14—18; *V. Foretić*, Nekoliko pogleda na pomorsku trgovinu Dubrovnika u srednjem vijeku, Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik 1952. g., str. 140—148; *Gj. Körbler*, Dubrovačka republika i zapadno evropske države, Rad JAZU., knj. 214, str. 171—175, 178—189; *V. Brajković*, Étude historique sue le droit maritime privé de littoral Jugoslave, Marseille 1933. g., str. 62; *V. Novak*, Učešće dubrovačke flote u španjskoj nepobjedivoj armadi, Zgodovinski časopis, Kosov zbornik, Ljubljana 1952—53 g., str. 604—611; *J. Luetić*, Dubrovački galijun druge polovine XVI st., »Anali« Hist. instituta JAZU., br. VI—VII, Dubrovnik 1959. g.; *I. Mitić*, O političko-ekonomskim vezama Dubrovnika i Napulja, »Pomorski zbornik«, knj. 7, Zadar 1969. g. str. 485—504.

opasnosti od Turaka. Spor između Dubrovnika i Napulja, koji je nastao 1782. g. iz razloga što se dubrovačka vlada nastojala osloboditi napuljskog »guvernera oružja« kao nepoželjnog stranca, završio se neuspjehom za Dubrovnik. Napuljska je vlada, naime, želeći i nadalje zadržati svog »guvernera oružja« u Dubrovniku, posegla za ekonomsko-političkim mjerama protiv Dubrovačke Republike, naredivši embargo za sve dubrovačke brodove i njihove terete u napuljskim lukama, kao i sekvestar cjelokupnog dubrovačkog novca koji je bio uložen u napuljskim bankama. To je navelo dubrovačku vladu da popusti i pristane (početkom 1784. g.) zadržati napuljskog »guvernera oružja« u Dubrovniku, koji je bio bez ikakve stvarne vlasti, sve do ulaska Francuza 1806. g.²

IZ navedenog možemo utvrditi da se Dubrovnik, bez obzira na spomenuti incident oko »guvernera oružja«, vješto koristio svojim vjekovnim prijateljskim vezama s Napuljem, i to ne samo da očuva svoju nezavisnost, nego još više da proširi i održi svoju pomorsku trgovinu po čitavom zapadnom Mediteranu. Dubrovnik je održavao prisne i prijateljske odnose s vladarima Napulja, a preko njih i sa španjolskom krunom, i to ne samo iz političkih već i iz ekonomskih razloga. Dubrovačkoj je vladi vrlo važan izvor snabdijevanja žitaricama bila provincija Apulija, koja se nalazila u sastavu Napulja, u neposrednoj blizini Dubrovnika, tim više što su žitarice bile teško prenosive dugim i nesigurnim kopnenim putovima iz dubrovačkog zaleđa. Pored žita, najvažnijeg uvoznog artikla, Dubrovnik je uvezio iz Napulja, odnosno Apulije, još i ulje, sol, soljeno meso, sir i vino, te razne artikle potrebne za obranu: barut, salitru i tome slično. Iz Dubrovnika se izvozila u Apuliju i Napulj uglavnom koža, vuna i vunene preradevine, zatim vosak, olovo, srebro, koralji, te razni zanatski proizvodi. Dobivanje dozvole za izvoz prehrambenih i drugih artikala od napuljskih vlasti bio je još jedan od važnih razloga zbog kojeg su Dubrovčani nastojali uvijek i pod svaku cijenu održati dobre odnose s vladarima u Napulju.³

² *Prepiska*, XVII st., br. 2025, str. 13 (Pisma vice-kralja Napulja od 1629—1699. i.); *Cons. rog.*, sv. 185, str. 21 (Zaključak dub. Senata od 28. XII 1975. g., kojim je određeno da se povedu pregovori s Napuljem o ukidanju guvernera oružja u Dubrovniku.); *G. Gelčić*, Il governatore d'armi della Corte di Napoli a Ragusa, *Giornale degli eruditi e dei curiosi*, god. II, vol. IV, br. 58, Padova 1884. g., str. 164—171; *I. Mitić*, Nadzornik oružanih snaga i guverner oružja XVII—XIX stoljeća u Dubrovačkoj republici, »Anali« Hist. Instituta JAZU, god. XI, Dubrovnik 1970. g., str. 277—294.

³ *M. Popović-Radenković*, Le relazioni commerciali fra Dubrovnik (Ragusa) e la Puglia nel periodo angioino (1266—1442), *Estratto dall'Archivio storico per Province Napoletane*, Nuova serie, (I privilegi Ragusei nelle Puglie), XXXVII, Napoli 1957. g., str. 3—36; O vezama Apulije i Dubrovnika u pogledu izvoza žitarica vidi: *B. Hrabak*, Izvoz žitarica iz osmanlijskog carstva u XIV, XV i XVI st., Priština 1971. g.; *I. Mitić*, O pomorsko-trgovačkim vezama Dubrovnika i Apulije, »Pom. zbornik«, knj. 13, Rijeka 1975. g., str. 319—326.

II

Od srednjeg vijeka pa sve do početka XIX stoljeća bila je poznata u Dubrovniku, kao i u ostalim evropskim zemljama, osobita vrsta lova pomoću ptica grabljivica, koje su u tu svrhu bile posebno obučavane. Takav se lov smatrao otmjenim, ne samo na Zapadu već i na Istoku, u našim krajevima, kao i u Dubrovniku. Upravo zbog toga ptice grabljivice, odnosno lovice, bile su vrlo tražene i skupe, pa su ih iz tog razloga Dubrovčani lovili mrežom u konavoskim brdima, uz obalu i na otocima, izvozeći i prodavajući pretežni dio ulova po raznim mediteranskim tržištima. Podatke o srednjovjekovnom lovu s pticama nalazimo na raznim stećcima sačuvanim i na području nekadašnje Dubrovačke Republike. Scene iz lova na stećcima u Konavlima i od Slivna do Čepikuća, koje datiraju iz XIV stoljeća, prikazuju lov sa sokolom i predstavljaju pokušaj pružanja isječaka iz života pokojnika. U lovu na sokole naročito su bili vješti žitelji otoka Lastova, koji su morali svom knezu predati svake godine izvjestan broj sokolova. Lastovčani su ih tražili po cijeloj obali, prema jugu su išli sve do Valone. Dubrovački su trgovci prodavali sokolove po primorskim zemljama; u Veneciji, Bariju, Palermu, pa čak i u Kataloniji, a imali su naročito jako tržište i u Bosni.⁴

Lovni je sokol, kao ptica visokog leta, smatran plemenitom, lijepom i inteligentnom pticom, čijom se brzinom i grabežljivošću čovjek koristio u svrhe lova. Osobito su se cijenile neke vrste sokolova, a među njima sivi sokol, dok su u Dalmaciji, na području Dubrovnika i u Hercegovini, bili poznati južni sokol i jastreb, koji su se gnijezdili na nepristupačnim mjestima, stijenama i visokom drveću. U dubrovačkim se arhivskim dokumentima spominju kao ptice za lov samo »falcone« (sokol) i »astore« (jastreb). Hvatanjem, gajenjem i obukom sokolova i jastrebova za lov bavili su se vješti lovci nazvani sokolari, koji su kao poseban stalež, s osobitim zanimanjem — sokolarstvom, uživali i neke izvanredne privilegije od pojedinih srednjovjekovnih vladara. Za obuku sokolova i jastrebova postojala su posebna pomagala, pa je trebalo dosta vremena i truda da se te ptice priviknu kako na lovca, tako i na sam lov. Za obučavanje i lov sa sokolovima upotrebljavala se jedna kapica od kože, jedna kratka i jedna duga vrpca od kože, jake kožne rukavice koje su štatile sokolareve ruke od sokolovih kandži. Obuka se vršila na taj način da se u početku

⁴ M. Petković, Prilog proučavanja fizičke kulture u Dubrovačkoj republici, čas. »Dubrovnik«, br. 1, Dubrovnik 1967. g., str. 116; Gj. Elezović, Sokolari i sokolarstvo, Skoplje 1923. g.; A. Benac, Srednjovjekovni steći od Slivna do Čepikuća, »Anali« Hist. Instituta JAZU., br. II, Dubrovnik 1953. g., str. 59—61. (U Bosni se lov sa sokolovima održao sve do kraja prošlog stoljeća.); L. Zore, Spomenik na Bratujicama u Konavlima, Program C. K. velike državne gimnazije u Dubrovniku za šk. god. 1880-81, Dubrovnik 1881. g., str. 6.

puštao sokol vezan za nogu, a kasnije nevezan, da hvata plijen i da se s njim vraća svom sokolaru, odnosno lovcu. Od ptica koje su se upotrebljavale za lov kod nas se susreću: sokol, jastreb, kraguj, kobac i vetruška. Sokolarska služba nije bila samo ograničena na hvatanje i gajenje sokolova. U Turskoj su, na primjer, sokolari bili i aktivni vojnici, koji su igrali vidnu društvenu ulogu uživajući posebne privilegije; bili su oslobođeni raznih nameta i danaka. Lov pticama grabljivicama, a napose sokolovima, koji je početkom srednjeg vijeka prenesen s Istoka u Evropu, postao je s vremenom ne samo umješnost, već i znanost o kojoj je napisano niz znanstvenih rasprava. Jednu od tih rasprava napisao je i Fridrih II, vladar Sicilije i njemački car (od 1212. do 1250. g.) pod nazivom »Tractatus de arte venandi cum avibus« (Rasprava o umijeću lova pticama) koji je u svoje vrijeme bio najbolji priručnik sokolarstva. Ovo je djelo bilo mnogo puta prepisivano, no tek nakon Gutenberga tiskano je prvi put i to 1596. g.⁵

Budući da je hvatanje i izvoz ptica za lov bio vrlo unosan posao nalazimo, među dokumentima Historijskog arhiva u Dubrovniku, već u XIII i XIV stoljeću razne podatke o nabavi i isporuci ovih ptica s dubrovačkog područja.⁶ Kako je dubrovačka vlada tijekom stoljeća običavala darivati vladare i ugledne ljude prijateljskih zemalja raznim poklonima zbog učinjenih usluga ili pridobivanja njihove naklonosti i pomoći, to su i ptice za lov postale s vremenom predmetom tog darivanja.⁷

⁵ K. Jireček, Istorija Srba (prva knjiga do 1537. g.), političko stanje Beograd 1952. g., str. 259. (Vladarevi privatni činovnici — sokolari bili su privilegovani seljaci.); A. E. Brehm, Das illustrierte Thireleben, II Abt., Voegel, I Bd., Leipzig 1878. g., str. 528 i dalje; V. Ivančević, Životinjski svijet i stari Dubrovnik, »Naše more«, br. 1, Dubrovnik 1974. g.; Enciklopedija Leksikografskog zavoda, Tom. 7, Zagreb 1964. g., str. 99—100.

⁶ Div. canc., sv. 14, str. 27 i 27 b (5. VII 1343. g. — ugovor sklopljen između M. Mulice iz Dubrovnika i B. de Fonti iz Barcelone o nabavi jastrebova za 15 dana. ... »Austures soras, sanas et completas XX pro ducatis auri XIII et austures V mutatos in boscho similiter sanos et completos pennis et alis pro ducatis V...« sic.); Isto, str. 163. (27. IV 1344. g. — sličan ugovor o nabavi sokola.); Div. not., sv. 39, str. 183 b (24. XI 1412. g. — Predstavnici Lastova su se dogovorili s dub. vlastelonom o cijeni isporučenih sokolova. Za odraslog će uzimati 5 groša. Do mjeseca svibnja isplaćeno je 16 perpera, što znači da je isporučeno 38 sokola.)

⁷ Mon. ragusina, Libri reformationum, Tom. IV, str. 229, Zagreb 1896. g. (7. VII 1379. g. — Dva su sokola darovana dalmatinskom banu. »Prima pars est de solvendo precium duarum falconum ser Marino de Bona, ut donet illas ex parte sua domino bano de Dalmacia«.); K. Jireček, sp. dj., (druga knjiga, kulturna istorija), str. 191, 195. (U Dubrovniku je po carinskom Statutu 1277. g. plaćano za svaku pticu 1 groš, a samo su Mlečani bili oslobođeni plaćanja ove izvozne carine.); Isti, Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povjesti srednjeg veka, Dubrovnik 1915. g., str. 41.

III

Promatrajući odnos Dubrovnika i Napulja sa spomenutog političko-ekonomskog stajališta, potpuno je razumljivo da je dubrovačka vlada željela na neki način iskazati svoju zahvalnost, odanost i poštovanje, u prvom redu vladaru Španjolske i njegovom vice-kralju u Napulju, a kasnije vladaru Kraljevstva Dviju Sicilija. To je iskazivala na simboličan način — darivanjem ptica za lov (sokolova i jastrebova) i to svake godine u određeno vrijeme na posebnom, za to upriličenom, službenom prijemu u Napulju. Iako je, prema iznesenom, Dubrovnik već u XIV stoljeću uživao privilegije napuljskih kraljeva, ne nalazimo među arhivskim dokumentima da su Dubrovčani u to vrijeme, pa i kasnije sve do početka XVI stoljeća, darivali ptice za lov vladaru Napulja. Među odlukama Vijeća umoljenih u Dubrovniku, o upućivanju poklona i poslanika kraljevima Napulja i Sicilije, tijekom XV stoljeća, nema spomena o darivanju ptica za lov tim vladarima, što znači da u to vrijeme nije još bilo uobičajeno darivanje sokolova ili jastrebova vladarima Napulja. Tek kad je Napulj došao pod vlast Španjolske (1503. g.) i kad je španjolski kralj Ferdinand II potvrdio (1507. g.) sve ranije privilegije Dubrovnika, nalazimo prvi trag darivanja ptica za lov napuljskom vice-kralju kao znak poštovanja i odanosti španjolskoj kruni. Spomenuti je kralj zahvalio (6. X 1514. g.) dubrovačkom Senatu na primljenom poklonu od sedam jastrebova, ističući u pismu njihovu ljepotu, obećavajući pri tome Dubrovčanima pomoć i zaštitu. Dubrovački je konzulat u Napulju (osnovan već 1490. g.) pored svojih redovnih dužnosti od početka XVI stoljeća, kad je počelo darivanje ptica za lov, obavljao i sve poslove oko prijema i predaje tih ptica napuljskom vice-kralju.⁸

Bez obzira što je potres 1667. g. uništio veliki dio Dubrovnika, te ugrozio njegov ekonomski opstanak i njegovu slobodu, Dubrovčani su i poslije potresa nastavili upućivati ptice za lov španjolskom namjesniku u Napulj. S vremenom su razne stečene privilegije Dubrovčana u španjolskim zemljama počele gubiti svoju raniju vrijednost, naročito u pogledu izvoza raznih prehrambenih proizvoda iz Napulja, pa se bilo uobičajilo, krajem XVII i

⁸ *Let. di Levante*, sv. 18, str. 49—50. (Pismo aragonskog kralja Ferdinanda II od 6. X 1514. g. — Bilo je poslano 8 jastrebova, ali je jedan uginuo putem.); Da su dub. sokolovi bili cijenjeni i izvan Dubrovnika svjedoči i uputstvo dubrovačke vlade od 23. III 1531. g. D. Ranjini i Gj. Palmotiću, poklisarima harača, u kojemu se navodi da je Ibrahim paša iz Carigrada zatražio jedan par sokolova s bijelim znakom («falcons con lo signal biancho»), ali da i pored sveg nastojanja takve sokolove u Dubrovniku nisu uspjeli naći. *Isto*, sv. 20, str. 87; *J. Radonić*, Dubrovačka akta i povelja, knj. 1, sv. 2, Beograd 1934. g., str. 654; *M. Spremić*, Dubrovnik i Aragonci 1442—1459. g., Beograd 1971. g. (Ni u ovoj knjizi ne nalazimo spomena o darivanju ptica iz Dubrovnika aragonsko-španjolskim vladarima).

početkom XVIII stoljeća, da dubrovački predstavnici prilikom predaje ptica za lov zatraže od napuljskog vladara i dozvolu za izvoz živežnih namirnica za potrebe Dubrovnika. Tako je, na primjer, dubrovačka vlada javila, početkom listopada 1700. g., F. Ardiu, državnom tajniku, u Napulj da šalje 12 najljepših jastrebova kao poklon tamošnjem vice-kralju, kako bi se prilikom predaje ovog dara zatražila dozvola za izvoz 500 kara žita, te određene količine ulja, budući da u Dubrovniku nedostaje tih prehrambenih proizvoda. Na taj se način povezalo darivanje ptica za lov s izvozom raznih namirnica, pretežno žitarica i ulja, s područja Napulja u Dubrovnik.⁹ Budući da od velikog potresa pa sve do početka XVIII stoljeća, točnije do 1710. g., Dubrovačka Republika nije imala svog konzularnog predstavnika u Napulju, to je predaju ptica za lov u ovom razdoblju vršio poseban punomoćnik, kojeg bi svake godine u tu svrhu ovlastila vlada iz Dubrovnika. Dubrovački su punomoćnici bili ugledni ljudi iz Napulja, uglavnom visoki državni funkcionari, koji su po svom službenom položaju bili u bliskim odnosima s napuljskim dvorom. Do imenovanja konzula dubrovačka se vlada služila raznim poslanicima i agentima, koje je od vremena do vremena slala u Napulj i na napuljski dvor, ne radi predaje ptica za lov, nego zbog rješavanja određenog zadatka, u cilju zaštite interesa Dubrovačke Republike.¹⁰ Međutim, od 1710. pa do 1734. g. djelovao je u Napulju dubrovački konzul, pa je on osobno, uz pratnju sokolara, u ime vlade iz Dubrovnika darivao ptice za lov napuljskom vladaru, na isti način kako su to ranije vršili dubrovački punomoćnici. U pismu upućenom M. Barabiću, konzulu u Napulju (19. X 1710. g.), dubrovačka mu vlada javlja da je po običaju poslala za tamošnjeg vice-kralja 12 jastrebova, koje prati I. Dobroslavčić i ostali sokolari. Sokolove je trebao konzul Barabić osobno uručiti vladaru, predati mu pismo iz Dubrovnika, održati kratak pozdravni govor i iznijeti kao razlog ovog darivanja poštovanje Dubrovčana prema španjolskoj kruni. Ujedno je konzul Barabić bio upozoren da se sokolari moraju što prije vratiti u Dubrovnik, radi manjih troškova, te da prije povratka preuzmu mreže za lov ptica, koje

⁹ *Prepiska*, XVII st., sv. 20, br. 1696, str. 26 («Lettere di Paolo Ruschi da Napoli dal 1656 al 1672.» — Pismom od 12. X 1669. g., dakle neposredno iza velikog potresa P. Ruschi javlja u Dubrovnik da su preko luke Barlette stigli u Napulj dub. sokolari s 8 jastrebova i pismom dub. vlade. Vjerojatno su ostale 4 ptice uginule, jer je bio čest slučaj da po koja ptica uginu zbog dugog i napornog puta.); *Let. di Ponente*, sv. 42, str. 87, 88, 175. (Pismo upućeno 12. X 1701. g. »Al sig. Duca de Medina al v. Rè, Luogotenente e cap. gen. per sua Maesta Cattolica nel Regno di Napoli«.)

¹⁰ *Prepiska*, XVII st., sv. 20, br. 1698 («Lettere di V. Piritei da Napoli dal 1668 al 1681«.); *Isto*, sv. 19, br. 1694 («Lettere dal Nobile S. de Zamaña da Napoli dal 1684 al 1686«.); *Isto*, sv. 19, br. 1692 («Corrispondenza di F. Sordo Bobali da Napoli dal 1678 al 1688«.); *Isto*, sv. 19, br. 1693 («Lettere del Marchese di S. Lauro F. Ardia da Napoli dal 1682 al 1699«.)

su u većini slučajeva dobijali na dar od vlasti u Napulju.¹¹

Kad je Napulj postao Kraljevstvo Dviju Sicilija (1734. g.) nalazimo tamo stalnog dubrovačkog diplomatskog predstavnika, koji je nosio naziv agenta i obavljao pored svojih diplomatskih i sve konzularne poslove za Dubrovačku Republiku.¹² Darivanje se nastavilo i poslije 1734. g. kada je u Napulju sjedio samostalni vladar, a ne više španjolski potkralj. Razlog tome leži u činjenici što su Dubrovčani željeli i nadalje zadržati prijateljske odnose s Napuljem i članovima vladajuće burbonske dinastije, kako iz političkih tako i iz ekonomskih razloga. Tijekom cijelog XVIII stoljeća, kao i u ranijim stoljećima, opskrba Dubrovnika živežnim namirnicama uvelike je zavisila od uvoza tih artikala iz Napulja, odnosno pokrajine Apulije. Radi toga je dubrovački diplomatski predstavnik u novoosnovanom Kraljevstvu Dviju Sicilija nastavio, po nalogu svoje vlade, predavati ptice za lov iz Dubrovnika novom vladaru Napulja na svečanom primanju, iskazujući mu time poštovanje i prijateljstvo vlade u Dubrovniku, kao što je to činjeno ranijim španjolskim namjesnicima. U jednom pismu upućenom krajem rujna 1737. g. kralju Dviju Sicilija u Napulj, dubrovačka vlada navodi da se darivanje ptica za lov vrši i nadalje zbog odanosti Dubrovnika španjolskoj kruni i novom vladaru Napulja. Potrebno je ovdje naglasiti da su članovi burbonske dinastije, koja je vladala Kraljevstvom Dviju Sicilija, potjecali od španjolskih vladara, pa je i to bio jedan od razloga što se dubrovačka vlada i nadalje smatrala obveznom darivati ptice za lov novim vladarima Napulja.¹³

¹¹ *Cons. rog.*, sv. 142, str. 146 (Zaključak dub. Senata o imenovanju konzula 1710. g. u Napulju.); *Lett. di Ponente*, XVIII st., sv. 44, str. 257; *Prepiska*, XVIII st., sv. 75. 3114, str. 7, 8, 12 (Dopisivanje M. Barabića konzula u Napulju od 1709 — 1733 g. — Pismom od 20. X 1712. g. javlja dub. vladi da su sretno stigli u Napulj sokolari s voditeljem G. Romanom i s 13 jastrebova, da su svi u dobrom stanju, te da je 12 ptica osobno predao vice-kralju uz popratno pismo dubrovačke vlade).

¹² *Prepiska*, XVIII st., sv. 42. 3073 (Dopisivanje D. G. Vandenheuvela, predstavnika Dubrovačke Republike u Napulju od 1734—1744. g.); Poslije ukidanja položaja konzula 1734. g. stalni su dubrovački diplomatski predstavnici — agenti u Napulju bili: G. Vandenheuveld (1734—1762. g.), F. Esperti (1762—1783. g.) i F. Caracciolo (1783—1806. g.); O diplomatskim predstavnicima Dubrovačke Republike u Napulju u XVIII st. vidi: *B. Krizman*, *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku*, Zagreb 1957. g., str. 190—194.

¹³ *Lett. di Ponente*, sv. 55, str. 77, 78; *Isto*, sv. 71, str. 63 (Pismo upućeno 13. IX 1759. g. vladaru Napulja.); *Isto*, sv. 78, str. 38, 41, 43 (Pismo upućeno vladaru Napulja 24. IX 1763. g. u kojem se između ostalog navodi i slijedeće: ...»per nuova conferma dall'umilissimo divozione di questa Republica verso le Reali corone di Spagna e delle due Sicilie spediam i dodeci Astori dei migliori che si son potuti trovare a queste Parti...«); E. Ré, *Il consolato del Regno delle due Sicilie in Ragusa*, Rešetarov zbornik iz dub. prošlosti, Dubrovnik 1931. g., str. 143—147 (Pisac navodi kako je Karlo Burbonski, kao kralj dviju sicilija, naslijedio i pravo na počast od 12 ptica svake godine iz Dubrovnika. U radu prilaže i tekst popratnog pisma dub. vlade napuljskom kralju Ferdinandu, kojim mu se darivaju ptice za lov).

Ferdinand IV, kao vladar Napulja i obiju Sicilija (od 1759. g.), nije pokazivao interes za lov s pticama, pa je radi toga dubrovačka vlada u nekoliko navrata pisala (1785. g.) svom agentu F. Caraccioli u Napulj da ju odmah obavijesti ukoliko napuljski vladar odluči prekinuti s daljim upućivanjem ptica za lov iz Dubrovnika. Međutim, do toga nije došlo, iz razloga što su kralj Ferdinand IV i njegov glavni ministar B. Tanucci željeli imenovanjem spomenutog »guvernera oružja« u Dubrovniku, kao i redovnim darivanjem ptica, prikazati Dubrovnik kao državu donekle potčinjenu napuljskoj kruni. Tome se dubrovačka vlada uvijek energično odupirala, ne želeći pri tome oslabiti svoje stare, prijateljske veze s Napuljem, pa samo iz tog razloga nije nastojala prekinuti upućivanje i darivanje ptica za lov vladaru Napulja, iako su za vrijeme vladavine Ferdinanda IV postojali za to pogodni uvjeti. Dubrovčani su ptice za lov hvatali tijekom XVIII stoljeća, ne samo u brdima po Konavlima i otocima dubrovačkog primorja već i na području Hercegovine, u oblasti zvanoj Zupci, gdje su se u to vrijeme nalazili najbrojniji i najkvalitetniji primjerci ptica. Međutim, radi zaraznih bolesti koje su povremeno harale u dubrovačkom zaleđu, zdravstvene su vlasti iz Dubrovnika često zabranjivale prelaženje granice i hvatanje ptica za lov na području Zubaca, što je otežalo redovnu i kvalitetnu nabavu ptica za Napulj. Dubrovačka je vlada iz tog razloga bila prisiljena, putem svog agenta u Napulju, često upućivati isprike napuljskom vladaru zbog zakašnjele ili nekvalitetne isporuke ptica za lov.¹⁴

Otežano nabavljanje ovih ptica na području Dubrovačke Republike, kao i nezainteresiranost napuljskog kralja Ferdinanda IV za lov s pticama, navelo je dubrovački Senat na odluku (1787. g.), po nagovoru i pod utjecajem svog agenta F. Caracciola iz Napulja, da ne upućuje više sokolove ili jastrebove na dar iz Dubrovnika, već da ih u tu svrhu nabavljaju u Napulju. Dubrovački je Senat tom prilikom odredio da se ubuduće svake godine ima doznačiti iznos od 200 dukata agentu Dubrovačke Republike u Napulj za sve troškove oko nabave, prehrane, obuke i predaje ptica za lov napuljskom vladaru. Prema spomenutoj odluci ove su ptice imale biti uručene na način kako se to ranije običavalo; od strane dubrovačkih sokolara koje je trebalo i nadalje upućivati iz Dubrovnika u Napulj zajedno s pismom vlade Dubrovačke

¹⁴ *Prepiska*, XVIII st., sv. 47. 3086, str. 112 (Prilog pisma agenta F. Caracciola od 24. IV 1788. g. u kojem između ostalog navodi da se kralj Ferdinand ne bavi lovom pomoću ptica, kao raniji vladari Napulja); *Lett. di Ponente*, sv. 118, str. 129, 143 (Pismo upućeno agentu u Napulj 1785. g. u vezi daljnjeg upućivanja ptica za lov iz Dubrovnika.); *Isto*, sv. 119, str. 239, 302 (Dubrovačka vlada javlja svom agentu u Napulj, pismom od 15. VIII 1786. g., da je zbog zaraznih bolesti u oblasti Zubaca nemoguće za izvjesno vrijeme hvatati ptice za lov na tom području, što otežava isporuku za Napulj.).

Republike datiranim kao da je izdano u mjesecu kolovozu, budući da se uručenje ptica vršilo u rujnu ili listopadu svake godine. Dubrovačka vlada nije nikada službeno upoznala vladu i vladara u Napulju s činjenicom da je od 1787. g. ptice za lov nabavljala na području napuljske države, a ne u Dubrovniku, što je vidljivo i iz pisama upućenih vladaru Napulja u povodu predaje tih ptica. Budući da su dubrovački sokolari odlazili svake jeseni u Napulj radi darivanja ptica za lov, to ih je dubrovačka vlada kao i napuljski agent u Dubrovniku i nadalje redovno koristio za prijenos službene pošte u pravcu Napulja i obratno.¹⁵ Bez obzira što je krajem druge polovice XVIII stoljeća bila uspostavljena dva puta tjedno redovna poštanska veza između Dubrovnika i luke Barlette, dubrovačka je vlada uvijek koristila odlazak svojih sokolara u Napulj za upućivanje povjerljive, a često puta i hitne pošte svojim predstavnicima na području Napulja. Za prijem i otpremu dubrovačke pošte u Barletti bio je odgovoran tamošnji konzul Dubrovačke Republike.¹⁶ Burni vojno-politički događaji krajem XVIII stoljeća, koji nisu mimoišli ni Napulj, prisilili su kralja Ferdinanda da napusti svoju zemlju pred dolazak Francuza (1799. g.), ali samo za kratko vrijeme, jer se on već iduće godine ponovno vraća u Napulj. Za vrijeme te kratke francuske okupacije prvi i jedini put, samo za jednu godinu, prekinuto je darivanje ptica za lov, ali je povratkom Napuljskog kralja na prijestolje ponovo obnovljeno staro darivanje.¹⁷

Dubrovačka vlada darivala je ptice za lov, sokolove i jastrebove, sve do 1805. g., kada je posljednji put uručen taj dar na-

¹⁵ *Prepiska*, XVIII st., sv. 47. 3086, str. 175 (Prilog pisma dub. agenta F. Caracciola od 21. XII 1789. g.); *Isto*, XVIII st., sv. 58. 3097 («Corrispondenza di F. Bonelli console in Barletta dell'anno 1788—1799»); *Isto*, XVIII st., sv. 156. 3195 (Dopisivanje N. Fokovića iz Barlette od 1715—1799. g.); *Lett. di Ponente*, sv. 122, str. 19, 30 (Pisma upućena 1792. g. dub. agentu u Napulj.); *E. Ré*, sp. dj., bilj. 2.

¹⁶ *Isprave i akti*, XIX st., sv. 15. 597/4, str. 67, 89, 90, 93 (Corrispondenza del Consolato Nazionale di Barletta dall'anno 1800 al 1807«); *Isto*, XIX st., sv. 20. 602/5 («Lettere di M. Milcovich da Barletta dall'1800 al 1805 include». — Dubrovčani Milković i Tomašević živjeli su i trgovali u Barletti, pa su se često umjesto dub. konzula brinuli za primanje i otpremu pošte u Dubrovnik. Poštanski brod, koji je redovno prenosio poštu iz Dubrovnika u Barlettu i obratno, nazivao se »la barca de Reali dispacci«).

¹⁷ *Lett. di Ponente*, sv. 125, str. 74, 121, 122 (God. 1790. dubrovačka je vlada odobrila agentu F. Caraccioli iznos od 595 dukata i to 300 dukata za njegovu plaću, 200 dukata za sve troškove oko nabave i predaje ptica za lov, kao i 95 dukata za službene troškove oko boravka senatora Zamage u Napulju.); *Isto*, sv. 125, str. 141, 166 (Pismo upućeno vladaru Napulja i dub. agentu u mjesecu studenom i prosincu 1790. g.); *Isto*, sv. 127, str. 167, 176, 180.; *Isto*, sv. 128, str. 97 (Pismo upućeno 12. X 1793. g. vladaru Napulja u vezi predaje ptica za lov istog je sadržaja kao i pismo od 15. X 1777. g., što znači da su se pisma prepisivala iz godine u godinu.); *Isto*, sv. 129, str. 93, 101.; *Isto*, sv. 131, str. 103, 173—175.; *Isto*, sv. 133, str. 184, 185 (Pisma upućena 1798. g. vladaru Napulja i dub. agentu u vezi jastrebova za lov).

puljskom vladaru. Iako je u siječnju 1806. g. dubrovački Senat odobrio svom agentu u Napulju, pored honorara i ostalih troškova, 200 dukata, kao i ranijih godina, za nabavu i uručenje ptica za lov, taj iznos agent nije utrošio zbog nastalih vojno-političkih promjena u Napulju. Vladar Napulja morao je u međuvremenu ponovo napustiti svoju zemlju, a već u veljači 1806. g. Francuzi su osnovali novu napuljsku državu, čiji je vladar postao Napoleonov brat. Na temelju tih promjena u Napulju, ulaska francuske vojske u Dubrovnik (1806. g.), kao i činjenice da ni 1806. g. nisu mogle biti uručene ptice za lov, Senat Dubrovačke Republike nije za 1807. g. predvidio nikakva sredstva, niti je odobrio bilo kakve troškove za nabavu tih ptica. Odlukom dubrovačkog Senata od 7. siječnja 1806. g. bili su zadnji put određeni troškovi od 200 dukata za nabavu i darivanje ptica za lov vladaru Napulja. Prema odluci Senata od 29. listopada iste godine, dubrovačka vlada šalje svom agentu F Caraccioli kredencijalno pismo za novog vladara u Napulju. U ovoj se odluci Senata više ne spominje darivanje ptica za lov novom napuljskom vladaru.¹⁸ Time se konačno, sticajem okolnosti i događaja u Napulju i Dubrovniku, ugasilo i prestalo, poslije skoro 300 godina, ovo darivanje sokolova i jastrebova za lov vladaru Napulja.

IV

Vlada Dubrovačke Republike upućivala je ptice za lov napuljskom vice-kralju, a kasnije vladaru Dviju Sicilija, brodom od Dubrovnika do luke Barlette, a zatim kopnenim putem od Barlette do Napulja. Za prijevoz ptica od Dubrovnika do Napulja bila je vrlo važna luka Barletta u Apuliji, koja je služila kao prihvatna stanica poslije prijevoza morem, te kao mjesto gdje su se sokolari i ptice odmarali i ujedno opremali na težak i dalek put kopnom do Napulja. Dubrovački je konzul u toj luci bio zadužen za brigu o prihvatu sokolara i ptica, o njihovoj karanteni, kao i o daljem upućivanju za Napulj. Iz arhivskih je dokumenata vidljivo da su ove ptice uglavnom hvatane po Konavlima, Pelješcu, otoku Lastovu i u Hercegovini, te da je uvijek slano iz Du-

¹⁸ *Isprave i akti*, XIX st., sv. 23. 654 («Lettere di diversi corrispondenti da Barletta e Bari degli anni 1801 — 1802».); *Lett. di Ponente*, sv. 136, str. 121 (23. X 1801. g. — «Al Ré di Napoli».); *Isto*, sv. 137, str. 159 (Pismo upućeno dub. agentu u Napulj 1802. g. u vezi predaje ptica za lov.); *Isto*, br. 589/1, str. 174, 175 (Pisma upućena napuljskom vladaru i dub. agentu 1803. g.); *Isto*, br. 589/4, str. 156 (1805. g. dub. vlada dostavlja vladaru Napulja popratno pismo prilikom darivanja ptica za lov. To je, zapravo, bilo posljednje pismo vezano za ovo darivanje.); *Isto*, br. 590/2, str. 21 (Dub. Senat nije za 1807. g. predvidio troškove darivanja ptica za lov, o čemu obavještava svog agenta u Napulju pismom od 1. VIII iste godine.); *Cons. rog.*, sv. 210, str. 2 i 80.

brovnika više od 12 ptica za lov, obično 13 do 14, kako bi moglo biti uručeno 12 ptica, u slučaju da koja uquine. Međutim, bez obzira što bi ponekad stiglo u Napulj i više od 12 ptica, predavano je uvijek samo 12, kako se ne bi uvriježila praksa darivanja većeg broja ptica od uobičajenog. Manje od 12 ptica darivalo se jedino u slučaju da ih je nekoliko putem uginulo, ali najviše tri do četiri.¹⁹

Dubrovački je konzul u Barletti bio zadužen za prihvata ptica iz Dubrovnika i pratioca — sokolara, kojih je obično bilo tri do četiri s glavnim sokolarom (voditeljem — zastavnikom), za brigu o njihovom smještaju, prehrani, potrebnoj karanteni ne samo ptica već i sokolara, kao i njihovoj otpremi za Napulj, te za podmirenje svih nastalih troškova. Vlada je iz Dubrovnika poslije izvjesnog vremena, obično poslije nekoliko mjeseci, na osnovi pripjelog obračuna troškova svog konzula iz Barlette i pismene potvrde dubrovačkih sokolara o visini tih troškova, istome podmirivala sve nastale izdatke. Duljina trajanja karantene za ptice i sokolare u Barletti ovisila je o tome je li u to vrijeme bilo raznih bolesti na Balkanu i po ostalim lukama Mediterana. Često je uz posredovanje dubrovačkog konzula u Barletti bilo izuzetno određeno skraćeno trajanje karantene, kako bi sokolari s pticama mogli u zakazano vrijeme stići na primanje u Napulj. Izolacija sokolara s pticama u karanteni trajala je obično od 14 do 21 dan, a nekad i do 40 dana, te je služila ne samo za izvršenje svih propisanih mjera za raskuživanje, već i kao priprema osoba i ptica za dug put do Napulja koji ih je još iščekivao. Troškovi učinjeni za vrijeme boravka ptica i sokolara u Barletti iznosili su od 20 do 50 dukata, a sastojali su se uglavnom od plaćanja prehrane, troškova karantene, posebnih čuvara za ptice, liječničkog pregleda i slično. Svi su se troškovi obračunavali po danima, radi boljeg i lakšeg pregleda. U slučaju da su lazareti u Barletti bili puni, sagradila bi se posebna baraka od dasaka radi boljeg očuvanja ptica, te nabavili pokrivači za ptice i sokolare. Ukoliko bi vrijeme bilo osobito hladno, ptice su se smještale u zagrijanu prostoriju. Godine 1766. bio je zastavnik sokolara A. Kutlešić, a sokolovi su prilikom karantene smješteni u posebnu sobu u

¹⁹ *Prepiska*, XVIII st., sv. 90. 3129, str. 49, 57, 60 («Corrispondenza di F. Bonelli console a Barletta dall'anno 1700 al 1710».); *Isto*, XVIII st., sv. 53. 3099, str. 1, 51, 78, 91, 137 (Corrispondenza di Filippo Bonelli console in Barletta dall'anno 1710 al 1730». — Dubrovački sokolari su 1715. g. bili: T. Bartolini, A. Lombardo, F. Vocativo i T. Vodopia, a nosili su službeni naziv »Falconieri dell'Ecc. Republica di Ragusa«.); *Let. di Ponnente*, sv. 45, str 9 (O plaćanju troškova karantena dub. sokolarima u Barletti 1710. g.).

samim lazaretima, kako bi zdraviji i ljepši stigli u Napulj.²⁰ Iako su sokolari nastojali održati i sačuvati ptice u što boljem stanju, često se događalo da je uginula po koja ptica za vrijeme puta i trajanja izolacije.

Od Barlette do Napulja sokolove ili jastrebove nosili su na leđima i motkama, odnosno šipkama, po dva čovjeka koja su se izmjenjivala za vrijeme trajanja puta s druga dva nosača. U pismu, što ga je uputila vlada iz Dubrovnika svom agentu Vandenheuvelu u Napulj (1760. g.), navodi se između ostalog da se ptice za lov iz Barlette u Napulj moraju prenositi na leđima, kako je to bilo uobičajeno i do sada. Za vrijeme puta od Barlette do Napulja nosače su pratili sokolari, koji su uglavnom bili osobe iz Dubrovnika i to one iste koje su obučavale u Dubrovniku te sokolove ili jastrebove za potrebe lova. Sokolari su redovno, u određeno doba godine, obično krajem rujna ili početkom listopada, odlazili s pticama za Barlettu i Napulj, te se poslije obavljenog posla vraćali u Dubrovnik. Ovi su sokolari ujedno bili zaduženi za prijenos pošte dubrovačke vlade iz Dubrovnika za Barlettu i Napulj, kao i za preuzimanje (na povratku) za Dubrovnik raznih pisama tamošnjih dubrovačkih predstavnika. To je upućivanje pošte putem sokolara, jednom godišnje za Dubrovnik i obratno, bio najsigurniji način da poruka dođe u određene ruke, pa su se radi toga tako slala posebno povjerljiva i važna pisma. Budući da je zvanje sokolara bilo traženo, dubrovačka je vlada nastojala po mogućnosti istim sokolarima povjeriti odgovornu dužnost obuke i praćenja ptica za lov, koje su imale biti darovane vladaru Napulja. Iz tog su razloga često isti sokolari sa svojim zastavnikom više uzastopnih godina obučavali i pratili ove ptice od Dubrovnika do Napulja.

Tijekom druge polovice XVIII stoljeća dubrovačka je vlada, kao i u ranijim stoljećima, redovno svake jeseni, obično u razdoblju od rujna do kraja listopada, upućivala ptice za lov vladaru Napulja. Ove su se ptice (sokolovi i jastrebovi) hvatale i obučavale za lov svake godine od proljeća pa sve do mjeseca kolovoza, jedan do dva mjeseca prije upućivanja za Barlettu i Napulj. Ptice je nabavljala dubrovačka vlada od raznih lovaca ili sokolara. Tri do četiri posebno određena sokolara obučavali su za lov i, po završenoj obuci — pod vodstvom glavnog sokolara

²⁰ *Lett. di Ponente*, sv. 71, str. 65 (Dub. vlada javlja konzulu Bonelli u Barletti 13. IX 1759. g. da su upućene ptice za lov uz pratnju sokolara i to brodom kap. Fiskovića.); *Prepiska*, XVIII st., sv. 54. 3093, str. 2, 38, 97, 158, 182, 213, 234, 260, 270, 276, 307 (»Corrispondenza di F. Bonelli console a Barletta dall'anno 1731 al 1744«. — Godine 1744. spominju se kao sokolari: I. Kalić, V. Paulini, G. Paulović, G. Gjivanović.); *Isto*, XVIII st., sv. 55. 3094, str. 30, 60, 81, 114, 118, 140, 165, 190, 254, 257, 258, 274, 281 (Dopisivanje konzula F. Bonelli iz Barlette od 1745—1757. g.); *Isto*, XVIII st., sv. 56, str. 13, 18, 44, 51, 81, 109, 110, 114, 136, 164, 174, 212, 216, 236, 263, 265, 290, 340. (Dopisivanje F. Bonelli iz Barlette od 1758. do 1770. g.).

(zastavnika), pratili do Napulja i predavali ptice na svečani način, kako je to bilo određeno.²¹ Iako je dubrovačka vlada darivala u Napulj 12 ptica za lov, ona je nabavljala i do 20, ne samo zbog mogućeg uginuća ptica prilikom obuke, karantene ili prijenosa do Napulja, već i zato da bi između njih mogla izabrati one najbolje i najljepše. Ponekad je vlada iz Dubrovnika slala u Napulj 6 sokolova i 6 jastrebova, jer nije bila u stanju nabaviti svih 12 ptica iste vrste. Dubrovačkom konzulu u Barletti je naređeno da ptice moraju prenositi nosači na leđima i posebnim motkama od Barlette do Napulja.²² Poteškoće oko prijevoza ptica najbolje ocrta pismo koje je dubrovačka vlada uputila 1778. g. svom agentu F. Esperti u Napulj, u kojem se navodi da su sokolari bili prisiljeni prekinuti dalji put u pravcu Napulja, jer im je od 12 ptica uginulo 5. Istim pismom dubrovačka vlada moli svog agenta da iznese vlastima u Napulju razloge zbog kojih će te godine zakasniti redovna dostava ptica za lov iz Dubrovnika. Uvijek su se u sličnim slučajevima, kad bi uginulo više od 3 do 4 ptice, sokolari bili dužni vratiti u Dubrovnik i nabaviti nove ptice, jer su u načelu predavali u Napulj 12 ptica, a samo u izuzetnim slučajevima 10 ili 11. Pismo, kojim je dubrovačka vlada upućivala sokolare s pticama za lov u Napulj, bilo je i u drugoj polovici XVIII stoljeća, kao i ranije, obično istog ili sličnog sadržaja. U njemu se naglašavalo da je predaja ovih ptica dobrovoljan dar («spontaneo regalo») koji se daje samo kao znak prijateljstva Dubrovnika i iskazivanje poštovanja prema Napulju i tamošnjem vladaru.²³

²¹*Lett. di Ponente*, sv. 73, str. 64, 65 («...et abbiamo prescritto ai falconieri di farli portare da Barletta à Napolià schiena d'uomeni secondo il pratico...»); *Isto*, sv. 83, str. 75, 76; *Isto*, sv. 84, str. 116; *Isto*, sv. 86, str. 81, 82 (Godine 1768. bio je M. Restić zastavnik sokolara, kojemu je također dub. vlada preporučila da se pažljivo postupa s pticama i da ih se prenosi na leđima do Napulja.); *Isto*, sv. 88, str. 58, 59; *Isto*, sv. 89, str. 32; *Prepiska*, XVIII st., sv. 156, 4195 («Corrispondenza di N. Focovich da Barletta, di N. Glegievich e M. Milcovich da Napoli e Barletta dal 1715—1799».); *Ž. Muljačić*, Pomorske i kopneno-pomorske-poštanske veze starog Dubrovnika, »Naše more«, br. 5—6, Dubrovnik 1962. g., str. 186.

²² *Lett. di Ponente*, XVIII st., sv. 94, str. 23, 35. — Prema nekim tumačenjima, obični se sokol nazivao »falcone«, a sokol za lov »astore«. Ovo stajalište ne možemo držati sigurnim. U arhivskim dokumentima nalazimo nazive »falcone« i »astore« za ptice grabljivice koje se upotrebljavaju za lov, pa ih mi u tekstu nazivamo »ptice za lov«; *Isto*, sv. 101, str. 30, 31, 32; *Isto*, sv. 104, str. 80, 81, 82; *Isto*, sv. 106, str. 56.

²³ *Prepiska*, XVIII st., sv. 57. 3096, str. 43, 45, 123, 158, 186, 208, 234. («Corrispondenza di F. Bonelli console in Barletta dall'anno 1771 al 1787.» — Godine 1782. bili su sokolari: G. Bartuzi, G. Petrović, G. Ricci i D. Menuti.); *Lett. di Ponente*, sv. 107, str. 102, 103, 104. (Godine 1777. spominje se kao zastavnik sokolara K. Radonić.); *Isto*, sv. 108, str. 76, 77, 78, 100 (Pismo agentu F. Esperti od 2. XI 1778. g. o uginuću pet ptica za lov i s tim u vezi skopčanog zakašnjenja nove pošiljke ptica za Napulj.); *Isto*, sv. 109, str. 86, 95, 96; *Isto*, sv. 112, str. 59, 60 (Godine 1779. bio je zastavnik sokolara G. Barić, a godinu kasnije neki D. Menditto.).

Upućivanje ptica za lov iz Dubrovnika u Napulj došlo je u pitanje 1782. g., kao i godinu dana kasnije, u vrijeme najoštrijeg spora koji se vodio između Napulja i Dubrovnika, u vezi daljeg boravka spomenutog napuljskog »guvernera oružja« u Dubrovniku. S vremenom, i u izmijenjenim političkim prilikama oko Dubrovnika, napuljski je »guverner oružja« izgubio praktičnu važnost kao vojni zapovjednik, te postao pomalo politički eksponent Kraljevstva Dviju Sicilija u Dubrovniku. Poslije smrti A. Medine (1782. g.) dubrovačka vlada nije htjela više primiti novog napuljskog »guvernera oružja«, nadajući se da će se uspjeti osloboditi ovog nepoželjnog stranca. Ondašnji dubrovački poslanik u Napulju, koji je bio upućen sa zadatkom da riješi nastali spor, predložio je svojoj vladi odgodu upućivanja u Napulj sokolara s pticama, sve dok se spor ne riješi. Dubrovački Senat, međutim, kao iskusno političko djelo, nije prihvatio ovaj prijedlog svog poslanika, već je odredio, krajem listopada 1783. g., da se po običaju uputi i preda 12 ptica za lov vladaru Napulja, smatrajući da bi uskraćivanje ovog dara moglo negativno utjecati na razvoj samog spora i na buduće odnose Napulja i Dubrovnika. Iz tog razloga nije prekinuto upućivanje ptica za lov u Napulj, bez obzira što je skoro dvije godine trajao spor oko postavljanja »guvernera oružja« u Dubrovniku.²⁴ U međuvremenu je vlada iz Napulja posegla za ekonomsko-političkim mjerama protiv Dubrovačke Republike, pa je dubrovačka vlada na kraju ipak morala popustiti. Time je okončan ovaj spor, početkom 1784. g., i više se nije obnavljao sve do ukinuća Dubrovačke Republike.²⁵

V

Među dubrovačkim arhivskim knjigama nalazimo i podatke o troškovima redovnog godišnjeg darivanja ptica za lov španjol-

²⁴ *Let. di Ponente*, sv. 116, str. 83 b (Pismo dub. poslanika Zamagni u Napulj od 28. X 1783. g.); *Isto*, sv. 116, str. 45, 47 (Uobičajeno pismo upućeno 17. IX 1783. g. — »Sua Maestá il Rè delle Due Sicilie« — u vezi upućivanja ptica za lov iz Dubrovnika, kao i dub. konzulu u Barletti. Iste je godine G. Ricci bio zastavnik dub. sokolara, koji su prenijeli ptice do Napulja.); *Prepiska*, XVIII st., sv. 57, 3096, str. 265 (Popis troškova za sokolare i sokolove u iznosu od dukata 56, za 1783. g.); *Isto*, XVIII st., sv. 160, 3199. (Lettere di vari Consoli Nazionali e diversi Corrispondenti da Barletta dal 1703 al 1794.); *Cons. rog.*, sv. 192, str. 20 b (Zaključak Senata od 31. I 1784. g. o podmirenju svih troškova dub. konzula iz Barlette, koje je imao u vezi upućivanja ptica za lov i sokolara u Napulj.); *Isto*, sv. 193, str. 121 (Zaključak Senata od 21. VI 1785. g. da se podmire svi troškovi G. Ricci, zastavnika i ostalih sokolara u iznosu od 64 dukata.)

²⁵ *Prepiska*, XVIII st., sv. 57, 3096, str. 248, 251. (Pisma konzula F. Bonelli iz Barlette od 1771—1787. g. — Ovaj konzul javlja dub. vladi, 18. III 1783. g., da su ukinute sve privilegije Dubrovnika u zemljama Napulja i da su zaplijenjena sva njihova dobra. Posebno javlja koje je sve povlastice Dubrovnik izgubio u luci Barletti.); *I. Mitić*, O političko-ekonomskim vezama Dubrovačke Republike i Napulja..., str. 494—497.

skim namjesnicima, odnosno vice-kraljevima u Napulju, a kasnije od 1734. g. i vladarima Kraljevstva Dviju Sicilija. Troškovi se odnose na razdoblje od 1543. do 1782. g., dakle na više od 200 godina, a obuhvaćaju ne samo izdatke za hvatanje, odnosno nabavu i obuku ptica za lov putem izučenih sokolara, već i za njihovo održavanje do predaje u Napulj. U većini slučajeva izdaci su se odnosili na 12 ptica lovica, od kojih su jedan dio bili sokolovi a drugi jastrebovi, što je ovisilo o broju ulova jedne ili druge vrste ptica. Tako su, na primjer, od 1543. do 1549. g. troškovi za nabavu pribora za obuku 12 lovnih ptica iznosili 80 do 90 perpera, a sastojali su se od: rukavica za sokolare, kapuljača kojima se pokrivala glava ptica, zvonca, konopa za vezivanje, kao i posebnih motki na kojima su se ptice nosile i drugog. Analizirajući, prema arhivskim dokumentima, ukupne troškove u 1640. g., proizlazi da je 12 ptica za lov nabavljeno za 38 perpera, a da su svi ostali troškovi s obukom i prehranom iznosili 127 groša, računajući da je obuka ptica za lov trajala otprilike 40 dana. Krajem svake godine ove su troškove morale priznati i potvrditi ovlaštene osobe u Dubrovniku. Količina izdanog novca za ove ptice mijenjala se prema cijeni na tržištu u određeno vrijeme, a bila je u stalnom usponu, obzirom na opći porast troškova. Godine 1782, na primjer, za nabavu 18 jastrebova utrošeno je 48 perpera, za njihovu prehranu jedan i pol groš dnevno, što iznosi 206 groša; za čuvanje ovih ptica od 22. IV do 17. IX po 4 groša dnevno, ukupno 48 perpera. Ovome se dodaju ostali troškovi za nabavu prečki za nošenje na ramenima, za nabavu pokrivača, kapica za glavu, zvonca, platna za pokrivanje ptica i zaštitu od nevremena, konopa za vezivanje ptica, kao i ostalih troškova obuke. Sve je ovo iznosilo ukupno 474 groša. Poslije ovog popisa troškova iz 1782. g. ne nalazimo više ovakvog ili sličnog popisa među arhivskim dokumentima.²⁶ Spomenutim zaključkom dubrovačkog Senata (1787. g.) bilo je određeno da se ubuduće nabava ptica za lov vrši u Napulju, a ne u Dubrovniku kao ranije, pa su zbog toga bili utvrđeni i troškovi koji su se priznavali tamošnjem dubrovačkom agentu, i to u visini od 200 dukata godišnje. Ovaj je iznos redovno dostavljan agentu Dubrovačke Republike u Napulj, zajedno s njegovom plaćom, sve do ulaska Francuza u Dubrovnik.

VI

Ptice za lov, uz popratno pismo vlade iz Dubrovnika, predavao je vice-kralju, odnosno napuljskom vladaru, poseban dubro-

²⁶ *Detta*, sv. 1, str. 2—6; *Isto*, sv. 12, str. 2. (Troškovi za sokolove u vremenu od 1640—1651. g. — »Nota delle spese ocourse nelli Astori dell'anno 1640«.); *Isto*, sv. 82, str. 1. (»Spese dei falconi et astori per l'anno 1782«.); *I Mitić*, O političko-ekonomskim vezama između Dubrovačke republike i Napulja..., str. 488.

vački predstavnik, punomoćnik ili konzul, o od osnivanja Kraljevstva Dviju Sicilija diplomatski predstavnik — agent Dubrovačke Republike u Napulju. Tom činu prisustvovali su i dubrovački sokolari sa svojim zastavnikom posebno odjevenim za tu priliku, što je darivanje, odnosno predaju, činilo vrlo slikovitim i svečanom. U pismu što ga je dubrovačka vlada, krajem rujna 1762. g., uputila dubrovačkom agentu u Napulju S. Esperti, između ostalog se navodi da se on osobno ima pojaviti sa sokolarima pred vladarem Napulja radi predaje ptica, te da prilikom darivanja ptica naglasi kako vlada iz Dubrovnika ovim činom samo dokazuje svoje poštovanje prema španjolskoj kruni, kao i prema vladarima Napulja. Tijekom druge polovice XVIII stoljeća izmijenjen je dotadašnji način predaje ptica, time što je dubrovački agent u Napulju predavao popratno pismo svoje vlade napuljskom ministru vanjskih poslova, a ptice za lov (sokolove ili jastrebove) »glavnom sokolaru« Napuljske kraljevine, uz prisutnost dubrovačkih sokolara. U to se vrijeme započela davati dubrovačkim sokolarima i posebna povlastica, neka vrsta dara napuljske vlade, po kojoj su oni mogli izvesti brodom, kojim su se vraćali u Dubrovnik, izvjesnu količinu žita i sočiva bez plaćanja posebnih poreza. Kasnije, krajem druge polovice XVIII stoljeća, ova je povlastica bila ukinuta, te je M. Tanucci, ondašnji ministar napuljske vlade, bio odredio, putem agenta Dubrovačke Republike, uručiti poseban dar svoje vlade dubrovačkim sokolarima u iznosu od 59 dukata, kao nagradu za svu brigu koju su imali oko ptica, kako bi iste zdrave i sposobne za lov bile prenesene do Napulja.²⁷ Budući da je spomenuto davanje posebne dozvole za izvoz žita i sočiva sokolarima, prilikom povratka u Dubrovnik, bilo samo dar, to on nije isključivao izdavanje Dubrovniku, na njegovo traženje, daljnjih dozvola za izvoz živčnih namirnica s područja napuljske kraljevine. Darivanje ptica za lov bio je jedan od načina kojim je dubrovačka vlada iskazivala poštovanje prema vladaru i vladi Kraljevstva Dviju Sicilija, kako bi istu privoljela ne samo da bude prijateljski raspoložena prema Dubrovniku, već i da bez poteškoća izdaje Dubrovniku dozvole za izvoz raznih prehrambenih artikala, kojima je on u određeno vrijeme oskudijevao.

Spomenutom se odlukom dubrovačke vlade (1787. g.) o nabavi ptica za lov u Napulju dubrovačka vlada oslobodila dalj-

²⁷ *Lett. di Ponente*, sv. 76, str. 145; *Isto*, sv. 90, str. 32, 33. (Pismo dub. agenta iz Napulja i konzula iz Barlette 1770. g. u pogledu slanja ptica za lov u Napulj.); *Prepiska*, XVIII st., sv. 47. 3086, str. 112. (Prilog pisma dub. agenta u Napulju F. Caracciola od 24. IV 1788. g. kojim opisuje izmjene nastale u načinu darivanja ptica za lov napuljskom vladaru, te ujedno navodi da je dub. vlada prestala slati ove ptice u Napulj 1784. g. Ovaj navod nije točan, jer se iz kasnijih arhivskih dokumenata može utvrditi da je i poslije spomenute godine nastavljeno upućivanje i darivanje ptica za lov vladarima Napulja).

njih briga oko upućivanja tih ptica sa svog područja, njihovog prijevoza do Barlette i prijenosa do Napulja, kao i eventualnog uginuća izvjesnog broja ptica prilikom puta i boravka u karanteni. Budući, pak, da je iznos od 200 dukata, koji se imao svake godine doznačiti dubrovačkom agentu u Napulj, prelazio sve troškove koji su bili potrebni za nabavu i darivanje ptica za lov, to je, prema spomenutoj odluci dubrovačkog Senata, sav preostali iznos novca imao zadržati dubrovački agent kao nagradu za njegov trud i rad u interesu Dubrovačke Republike. Bilo je, također, određeno da će dubrovačka vlada prestati doznačavati spomenutih 200 dukata agentu u Napulj, ukoliko iz bilo kojeg razloga budu ponovo upućivane, kao dar tamošnjem vladaru, ptice za lov iz Dubrovnika. Popratna pisma za ptice, koje su imale biti darovane poslije 1787. g. vladaru Napulja, trebala su biti istog sadržaja kao i ranije napisana pisma. Dubrovačka je vlada često običavala, još od početka predaje ptica za lov, da sadržaj popratnog pisma prepíše iz ranijeg, radi olakšanja posla, pa su iz tog razloga sva ta pisma bila sličnog sastava.²⁸ Pismo vlade iz Dubrovnika imao je predati u određeno vrijeme vladaru ili njegovom prvom ministru dubrovački agent u Napulju, uz prisutnost dubrovačkih sokolara koji su tom prilikom, na svečan način i po ustaljenom običaju, darivali ptice za lov. Poslije ovog svečanog čina napuljski je vladar uručio u određenom roku agentu Dubrovačke Republike, prema već ranije utvrđenom redu, pismeni odgovor u obliku zahvale za vladu u Dubrovniku.

Iako se od 1787. g. ptice za lov nisu više upućivale iz Dubrovnika, već su se nabavljale na području Napulja i darivale tamošnjem vladaru, zadržao se i nadalje ustaljeni običaj da napuljska vlada, putem svojih organa, isplaćuje spomenutih 59 dukata dubrovačkim sokolarima, kao nagradu za njihov trud i brigu o darovanim pticama. Potrebno je, također, naglasiti da je i agent Kraljevstva Dviju Sicilija u Dubrovniku odigrao određenu ulogu u vezi darivanja ptica za lov, time što je od kraja druge polovice XVIII stoljeća službeno uručivao dubrovačkoj vladi odgovor, odnosno pismo, s izrazom zahvalnosti svog vladara za primljene ptice.

VII

Početakom XVII stoljeća dubrovačka je vlada željela poime- nično ustanoviti koje su sve povlastice dobili Dubrovčani tijekom

²⁸ *Cons. rog.*, sv. 195, str. 73, 74, 94. (Zaključci od 25. VI i 23. VII 1787. g.); *Lett. di Ponente*, sv. 120, str. 84, 112, 140. (Pismo upućeno F. Caracciolu u Napulj 30. VI 1787. g., kojim ga dub. vlada obavještava da prestaje ubuduće slati ptice za lov iz Dubrovnika, kao i o novom načinu darivanja tih ptica napuljskom vladaru.); *Isto*, sv. 124, str. 38, 40. (Dub. vlada javlja svom agentu u Napulj 1789. g. da mu dostavlja 300 škuda na ime godišnjeg honorara od 500 škuda, pored onih 200 za nabavu i pre- daju ptica za lov.)

ranijih stoljeća u španjolskim zemljama, kao i na koje se od tih povlastica mogu još pozivati podanici Dubrovačke Republike. Dubrovački pomorac Vice Bune (1559—1612. g.), koji se istakao u službi španjolskih kraljeva a nalazio se 1600. g. u Madridu, te nekoliko godina kasnije u Napulju, bio je zadužen da to utvrdi. On je rodnom Dubrovniku bio više puta od koristi svojim intervencijama kod madridskog dvora i napuljskog vice-kralja, naročito u doba lastovske bune (1602—1606. g.), kad se Španjolska zauzela za prava Dubrovnika protiv mletačkih pretenzija na Lastovo.²⁹ Boraveći u Napulju i razgovarajući s tamošnjim službenim osobama, V. Bune je ustanovio da su sve te osobe, kao i napuljski vice-kralj, smatrale upućivanje ptica za lov nekom vrstom danka, koji su Dubrovčani bili obvezni davati napuljskom vladaru svake godine zbog zavisnosti Dubrovnika od Španjolske, a ne dobrovoljnim poklonom u znak prijateljstva i zahvalnosti prema španjolskoj kruni, kako su to smatrali Dubrovčani. To je bio prvi i jedini slučaj spora, odnosno različitog tumačenja uzroka darivanja ptica za lov napuljskom vice-kralju, pa je V. Bune trebao španjolskim vlastima u Napulju objasniti podrijetlo ovog poklona, te ujedno upozoriti tamošnjeg dubrovačkog konzula na koji će se način ubuduće predavati ovaj dar, kako se ne bi ovo darivanje ptica za lov smatralo nekom posebnom obvezom, odnosno danom Dubrovčana prema španjolskom vladaru i njegovom zamjeniku u Napulju. Vlasti su u Napulju prihvatile tumačenje V. Bune, a Dubrovčani su nastavili i dalje redovno, svake godine, slati sokolove i jastrebove za lov napuljskom vice-kralju.³⁰

Poslije ovog incidenta, od početka XVII stoljeća bio je uveden običaj da svaka osoba ovlaštena od dubrovačke vlade preda napuljskom vice-kralju ptice za lov kao dar, pa bio to konzularno-diplomatski predstavnik Dubrovačke Republike ili neka druga osoba, te prilikom predaje ptica za lov na svečanom primanju uruči i posebno popratno pismo dubrovačke vlade. U kratkom govoru, koji je tom prilikom imao održati dubrovački predstavnik, nije smjelo biti nikakvog spomena o nekoj dubrovačkoj obvezi, odnosno dužnosti davanja ovih ptica, već samo o zahval-

²⁹ *Appendini*, Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura di Ragusei, II, Ragusa 1803., str. 201—203.; *J. Luetić*, Pomorac i diplomat Vice Bune, »Anali« Hist. Instituta JAZU, god. I, Dubrovnik 1952. g., str. 255—266. (Dubrovački je Senat, uzevši u obzir velike zasluge V. Bune za domovinu, zaključio 1607. g. da mu povjeri konzularni ured u Napulju.); *S. Gliubich*, Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia, Vienna, 1856., str. 65.

³⁰ *J. Radonić*, Dubrovačka akta i povelje, knj. II, sv. 2, Beograd 1938. g. (predgovor VI); *Isti*, sp. dj., knj. III, sv. I, Beograd 1939. g., str. 375. (Dubrovčani šalju 5. X 1631. g. napuljskom namjesniku 12 sokolova s molbom konzulu Staju da dub. sokolare što prije otpremi za povratak u Dubrovnik. Spomenute je godine bio zastavnik sokolara plemić S. Gjorgjić.); *J. Tadić*, Španija i Dubrovnik, Beograd 1932. g., str. 135. (O slanju lovačkih sokola u Napulj i nastalom sporu oko toga 1600. g.).

nosti vlade u Dubrovniku prema španjolskoj kruni. Dubrovački je predstavnik trebao naročito paziti na riječi koje je tom prilikom izgovarao, kako se ne bi iz tih riječi moglo zaključiti da Dubrovčani smatraju predaju tih ptica svojom obvezom prema Napulju, budući da bi to moglo poremetiti prijateljske odnose između Napulja i Dubrovnika. Bilo se nadalje uobičajilo da napuljski vice-kralj tom prilikom uruči dubrovačkom predstavniku pismeni odgovor za vladu u Dubrovniku, u kojem joj zahvaljuje na primljenim pticama, ističući pri tome njihovu ljepotu i vještinu. Da predaja ptica vladaru Napulja nije nikakva obveza dubrovačke vlade svjedoči među ostalim i jedno pismo. Dana 13. IX 1673. g. vlada iz Dubrovnika javlja napuljskom vice-kralju da mu putem punomoćnika V. Piriteja šalje 12 jestrebova, najljepših koji su se mogli naći u dubrovačkom kraju, kao znak odanosti slavnoj kruni španjolskog vladara, navodeći pri tome da to nije nikakav tribut ni obveza Dubrovčana. Svake godine poslije predaje sokolova ili jastrebova za lov, kancelarija napuljskog vice-kralja izdala bi dubrovačkim sokolarima priznanicu o broju primljenih ptica. Godine 1700. bio je određen J. Mitrović da sa sokolarima izruči ptice za lov punomoćniku F. Ardiji, koji je iste imao predati napuljskom vice-kralju, a ukoliko to ovaj nije mogao učiniti iz bilo kojeg razloga, da odredi za to pogodnu osobu, ne spominjući nikad pri tome ovo darivanje kao tribut, danak ili slično.

Neki strani pisci nisu smatrali predaju ptica za lov vladaru Napulja samo kao poklon, već kao obvezu Dubrovčana. Oni polaze sa stajališta da su Dubrovčani, radi značajnih trgovačkih veza, bili u zavisnom, vazalnom odnosu prema Napulju, te da su iz tog razloga predavali svake godine ptice za lov tamošnjem vladaru. To potvrđuje, po njihovom mišljenju, i činjenica da je od 1678. g. posebni »guverner oružja« iz Napulja zapovijedao dubrovačkom vojskom. Obzirom na arhivske dokumente, koji se odnose na ovo pitanje kao i na sve izneseno, ovo stajalište nekih stranih pisaca ne možemo smatrati točnim i osnovanim.³¹

³¹ J. Radonić, sp. dj., knj. IV, sv. 2, Beograd 1942. g., str. 448, 588, 751. (Dub. vlada piše J. Škvadru u Napulj 1702. g. da kod predaje 12 sokolova ni jednom riječi ne spomene danak ili neku sličnu riječ, a da zatraži dozvolu za izvoz sočiva i drugih živežnih namirnica.); *Isti*, sp. dj., knj. III, sv. 2, Beograd 1939. g., str. 852.; R. Romano, *Le commerce du Royaume de Naples avec la France et les pays de l'Adriatique au XVIIIe siècle*, Paris 1951. g., str. 65—95.; O darivanju ptica i navodnoj obavezi Dubrovčana piše i francuski konzul Le Maire u svom izvještaju; S. Ljubić, *Izvještaj gosp. Le Maira, francuskog konzula u Koronu o Dubrovačkoj republici*, »Starine«, knj. XIII, Zagreb 1888. g., str. 60. (Ovaj francuski konzul navodi da je Dubrovnik bio obavezan da Napulju šalje svake godine sokolove, ali da nije poznato podrijetlo ove obaveze.); O položaju i vlasti guvernera oružja u Dubrovniku vidi: I. Mitić, *Nadzornik oružanih snaga i guverner oružja XVII—XIX st. u Dubrovačkoj republici ...*, str. 292—294.

VIII

Iz navedenog možemo zaključiti da je dubrovačka vlada započela darivati ptice za lov napuljskom vladaru početkom XVI stoljeća, kad je Napulj došao pod vlast Španjolske i kad je tadašnji španjolski kralj potvrdio sve ranije privilegije Dubrovnička u njegovim zemljama, a time i na području Napulja. Dubrovčani su darivali vice-kralju Napulja jednom godišnje, i to u doba jeseni, kao znak posebnog poštovanja i odanosti Dubrovačke Republike španjolskoj kruni, 12 ptica za lov (sokolova ili jastrebova). Iako su vladari u Napulju nastojali ovo darivanje prikazati kao obvezu, odnosno neku vrstu danka Dubrovčana prema Španjolskoj i njezinom namjesniku u Napulju, vlada se Dubrovačke Republike tom stajalištu uvijek energično opirala, dokazujući da je to samo spontan, dobrovoljan poklon kojim Dubrovčani iskazuju svoje prijateljstvo i zahvalnost prema španjolskoj kruni. Iz tog su razloga punomoćnici, odnosno konzul ili agent Dubrovačke Republike u Napulju, kao i dubrovački sokolari, uvijek isticali u pozdravnom govoru, prilikom predaje ptica za lov, da je to samo dar Dubrovčana španjolskom vladaru i njegovom vice-kralju u Napulju.

Bez obzira što se 1734. g. osnovalo Kraljevstvo Dviju Sicilija, pa se Napulj od tada nije više nalazio pod vlašću Španjolske, dubrovačka vlada nije prestala darivati sokolove i jastrebove novom vladaru. Razlog je tome bila želja Dubrovčana da i nadalje zadrže prijateljske odnose s Napuljem, i ne samo iz političkih već i iz ekonomskih razloga — budući da je tijekom cijelog XVIII stoljeća, kao i u ranijim stoljećima, opskrba Dubrovnička živežnim namirnicama, a ponajviše žitaricama, velikim dijelom zavisila od uvoza tih artikala iz Napulja, odnosno pokrajine Apulije.

Radi olakšanja čitavog posla oko nabave, otpreme i prijena ptica za lov iz Dubrovnička, dubrovački je Senat odredio (1787. g.), dakle poslije više od 280 godina, da se ubuduće ne upućuju ove ptice iz Dubrovnička, već da se nabavljaju u Napulju, pa je u tu svrhu predvidio 200 dukata, kojim su se iznosom imali pokriti svi godišnji troškovi oko darivanja ptica. Da bi se zadržao uobičajeni način darivanja, ove su ptice za lov, nabavljene u Napulju, uručivali napuljskom vladaru, kao i ranije, sokolari upućeni iz Dubrovnička — s popratnim pismom dubrovačke vlade. Tek poslije skoro 300 godina, točnije 1806. g., prekida se konačno ovo darivanje ptica vladaru Napulja, kao posljedica ulaska Francuza u Napulj i Dubrovnik, čime ujedno počinje novo razdoblje u povijesti tih dviju država.

Na kraju je potrebno naglasiti da su stari Dubrovčani uspjeli darivanjem ptica za lov napuljskim vladarima osigurati stečene privilegije u španjolskim i napuljskim zemljama, kao i opskrbu svoje zemlje živežnim namirnicama iz provincije Apulije, što je

bilo od ogromne važnosti ne samo za razvoj Dubrovnika kao pomorske zemlje nego i za prehranu njegovog stanovništva. Obveznim nošenjem harača u Carigrad, davanjem danka ugarsko-hrvatskim kraljevima, plaćanjem Veneciji posebnog nameta za slobodu prolaza Jadranom, kao i darivanjem ptica za lov napuljskim vladarima i sličnim političkim potezima stari su Dubrovčani uspjeli sačuvati skoro pet stoljeća svoju samostalnu državu, čiji su brodovi pod zastavom neutralne Dubrovačke Republike bili značajan faktor u pomorskoj trgovini po Mediteranu.

Ilija Mitić

GAME - BIRDS AS THE PRESENT OF DUBROVNIK REPUBLIC TO THE NEAPOLITAN RULER

Summary

The act of presenting game birds to the Neapolitan ruler started at the beginning of the 16th century. It was when Naples came under the rule of Spain and when the Spanish king confirmed all previously given privilege of Dubrovnik in his occupied territories, so it was in the territory of Naples. Once in a year in autumn Dubrovnik gave 12 birds for hunting as a gift to vice-king of Naples. They were hawks or falcons as a sign of the special respect and loyalty of Dubrovnik's Republic to the Spanish crown. This giving was performed at the special reception in the presence of the agent, representative or consul of Dubrovnik Republic and the Dubrovnik falloners. all dressed in the special clothes. On this occasion the ruler was also given a special letter of the government from Dubrovnik.

Although the Neapolitan rulers wanted to show this giving as an obligation of Dubrovnik toward Spain and her governor in Naples, the Dubrovnik government always opposed energetically against this attitude. They affirmed it to be only a voluntarily gift by which Dubrovnik showed their friendliness and gratitude toward Spain. That is what the Dubrovnik representatives in Naples and the Dubrovnik falconers always stressed in their greeting speech when they handed over the birds that they were only their gift to the Spanish ruler and his governor in Naples.

Naples was no longer under the Spanish rule when the Kingdom of two Sicilies was established (1734). Even then the Dubrovnik government did not stop to give the game birds to the new ruler. It was the wish of Dubrovnik to keep up their friendly relationship with Naples not only because of political reasons but also economic ones. During the whole 18th century and earlier, the supply of cereal in Dubrovnik depended mostly on the import of this article from Naples, from Apulia. Only after 300 years the presenting game birds stopped when the French came to Naples and to Dubrovnik in 1806.